

Creatieve huisvestingsconcepten

Met gemengde huisvesting een beter sociaal leefklimaat

Momenteel worden in de (ouderen)zorg veel bouwprojecten voorbereid. Juist het eerste moment van planvorming is voor cliëntenraden een belangrijk moment om mee te denken. Op dat moment worden immers de belangrijkste keuzes gemaakt en is nog relatief weinig vastgelegd.

Een gebouw is een nogal bepalende factor voor het zorgaanbod dat kan worden aangeboden. Een gebouw bepaalt voor een lange tijd de kaders waarbinnen gewoond, gerecreëerd en gewerkt gaat worden. In dit artikel staan we stil bij enkele aspecten van gemengde huisvesting met anderen.

In het verleden werd een zorggebouw veelal neergezet voor één bepaalde groep gebruikers. Aparte gebouwen voor ouderenzorg (verpleeg- en verzorgingshuizen), geestelijke gezondheidszorg, gehandicaptenzorg, huisartsen en ziekenhuizen. Omdat binnen de zorgketen steeds meer wordt samengewerkt, ontstaan er steeds meer gebouwen die gebruikt worden door verschillende groepen patiënten/cliënten. Het letterlijk naast elkaar bouwen van een instelling voor ouderenzorg en een ziekenhuis, komt de afgelopen tijd steeds vaker voor.

Een andere mengvorm die afgelopen jaren is ontstaan, is de vestiging van een huisartsenpost in bijvoorbeeld een verzorgingshuis. Die mengvormen hadden tot nu toe als kenmerk dat er weinig samen gedaan werd, maar dat de mensen die in de panden werken, zo efficiënt mogelijk met de ruimte om konden gaan. Het medisch zorgmodel stond centraal bij dit soort huisvestingsconcepten.

Welzijn voorop

De laatste jaren is een aantal nieuwe zorgvisies ontwikkeld. Bij steeds meer zorginstellingen voor langdurige zorg staat niet langer het medisch model centraal, maar het welzijn van de bewoners en overige gebruikers van een gebouw. Dat leidt tot geheel nieuwe oplossingen. Vaak gaat het daarbij om vormen van huisvesting waarbij in één pand verschillende soorten gebruikers gehuisvest zijn, die op het eerste gezicht weinig met elkaar van doen hebben.

Een greep uit inmiddels in de praktijk voorkomende voorbeelden:

- een verpleeghuis en een peuterspeelzaal
- een supermarkt en een kleinschalige wooneenheid voor dementerenden
- studentenhuusvesting en ouderenzorg
- verstandelijk gehandicapten en ouderen
- spreiding van verpleeghuiskamers/woningen over meerdere locaties in een 'normale' woonwijk of appartementencomplex
- een middelbare school met een verpleeghuis

- een verzorgingshuis met een buurthuis en bibliotheek
- een boerderij waar dieren worden gehouden en waar verstandelijk gehandicapten en/of ouderen wonen

Sociale samenhang

Waarom wordt er gekozen voor dit soort andersoortige huisvestingsoplossingen? In de regel is de achterliggende gedachte dat wanneer mensen elkaar in het gebouw tegenkomen, er sociale samenhang kan ontstaan. Bij het eerst genoemde voorbeeld kunnen ouderen spelende kinderen helpen met knutselen en (technisch) inzicht verwerven, terwijl de aanwezigheid van kleine kinderen een opwekkende en louterende werking kan hebben op zorgbehoevende ouderen en dementerenden. Het geeft afleiding en doet een beroep op hun 'grootouderlijke instincten'. De resultaten zijn soms onverwacht. Door het echt gemengd huisvesten van studenten en ouderen, is bijvoorbeeld waar te nemen dat de meeste studenten daadwerkelijk handen spandiensten voor ouderen verrichten en een oogje in het zeil houden.

Tegelijkertijd zijn er tal van initiatieven voor gemengd gebruik van gebouwen, waarbij de verschillende soorten bewoners met elkaar hebben. Het gebouw is als het ware een bedrijfsverzamelgebouw, waarin weliswaar verschillende soorten mensen en organisaties gehuisvest zijn, maar die allemaal hun eigen gang gaan. Blijkbaar komt de sociale samenhang niet vanzelf.

Bedrijfs-verzamelgebouw

De vergelijking met een bedrijfsverzamelgebouw is handig om te illustreren wat belangrijke aandachtspunten zijn. Wellicht kent u een groter bedrijfsverzamelgebouw, waar ieder bedrijf een eigen verdieping of een deel daarvan heeft. In de lift komen de verschillende gebruikers elkaar

tegen en op de gevel hangen de verschillende naambordjes. Hier zal weinig samenhang tussen de afzonderlijke bedrijven ontstaan. Daarentegen zijn er ook andere bedrijfsverzamelgebouwen. Gebouwen waar veel kleine (vaak beginnende) bedrijven werken. Zij hebben vaak een gemeenschappelijke telefoniste/receptioniste, gebruiken samen een computernetwerk, delen een kantine en de koffiezetmachine. Juist in deze kleine bedrijfsverzamelgebouwen zie je soms verrassende nieuwe samenwerkingsvormen tussen bedrijven ontstaan, omdat men elkaar spreekt en toevallig onder de lunch ontdekt dat men bijvoorbeeld dezelfde klanten bedient. Soms leidt dit tot nieuwe vormen van dienstverlening en nieuwe producten.

Zorg-verzamelgebouw

Terug naar de zorg. Als we daar kijken naar gezamenlijke huisvesting, dan zien we ook daar veel panden, waar verschillende organisaties in gehuisvest zijn, met ieder een eigen deel van het gebouw. Een zorgverzamelgebouw dus. Dat zal net als bij de bedrijven niet vanzelf snel leiden tot nieuwe zorgconcepten en een verhoogd welzijn van de bewoners. Net als bij de kleinere bedrijfsgebouwen is er blijkbaar meer nodig. Wat kan in de zorg het druppeltje olie zijn dat de raderen beter doet draaien? Zoals >>>

Bezoek van prinses Máxima aan zorgcentrum St. Petrus te Boekel. In het zorgcentrum is onder meer een peuterspeelzaal gevestigd.

FOTO: JEROEN APPELS

het samen lunchen en koffiedrinken en de gezamenlijke faciliteiten bij kleinere bedrijven. Ik zie er een aantal:

1. Het is vooral van belang om meer te mengen, waardoor er meer directe contacten ontstaan. Dus als bijvoorbeeld in één pand en studenten en ouderen wonen, niet ieder een eigen vleugel van het gebouw, maar door elkaar heen.
2. Zoek naar wederzijdse voordelen van gemeenschappelijke activiteiten. Om even bij het voorbeeld van de studenten en ouderen te blijven, af en toe voor elkaar koken kan voor beide groepen voordelen hebben.
3. Doe niks gedwongen, laat het samen dingen doen vanzelf ontstaan. Stimuleer het samen dingen doen wel.
4. Zorg voor optimale flexibiliteit in een gebouw.
5. Kijk naar de volledige 24 uur per dag en 168 uur die een week heeft. Wat kan op welk moment van de dag?

Natuurlijk maken een aantal van de zaken, zoals hierboven beschreven, het beheer van een nieuw gebouw er niet makkelijker op. Toch geldt vaak: waar een wil is, is een weg. Zeker nu steeds meer onroerend goed in de zorg in eigendom van woningbouwverenigingen komt, kunnen veel beheersmatige drempels worden weggenomen.

Kleinschalig

De komst van andersoortige samenwerkingsvormen wordt bevorderd, doordat zowel in de ouderenzorg als in de gehandicaptenzorg kleinschalig wonen met zorg steeds meer worden gepropageerd. Kleinschalige woonvormen laten zich vaak gemakkelijker combineren met andere bewoners- en gebruikersgroepen. De werknemers in een kleinschalige woonvorm zijn vaak meer gewend om allerlei verschillende voorkomende werkzaamheden te verrichten.

Gemengde huisvestingsvormen hebben binnen de ouderenzorg ook nog andere voordelen. Nu komt het vaak voor dat echtparen uit elkaar wonen, omdat de ene partner bijvoorbeeld dementerend is en in het verpleeghuis woont en de andere niet.

Bij gemengde huisvestingsvormen kunnen zij dichterbij elkaar of naast elkaar wonen. Er zijn al de nodige verpleeg- en verzorgingshuizen die de strikte scheiding tussen somatiek en PG-afdelingen helemaal hebben losgelaten. Als ook nog eens de strikte scheiding van huisvestingsconcepten tussen zorgbehoevende ouderen en niet zorgbehoevende ouderen losgelaten wordt, ontstaan er meer mogelijkheden om echtparen die dat willen bij elkaar te kunnen laten wonen.

Als optimaal gebruik gemaakt wordt van de technische mogelijkheden die moderne bouwprocessen bieden, kunnen deze kansen helemaal benut worden. Zo zijn er wanden die eenvoudig en zelfs binnen enkele minuten verplaatst kunnen worden, waardoor bijvoorbeeld van een tweepersonsappartement snel twee zorgkamers gemaakt kunnen worden, of omgekeerd.

Cliëntenraad

Dit artikel begon met de rol van de cliëntenraad. Juist bij de visieontwikkeling over het gewenste zorgconcept is de rol van de cliëntenraad onontbeerlijk. Een pand is een zeer bepalende factor voor de zorg en het welzijn van cliënten. Juist voordat de architect aan het werk gaat, kan de cliëntenraad veel toegevoegde waarde hebben. Een verstandige directie betreft de cliëntenraad al bij de eerste brainstorm over de mogelijkheden.

Laat u in het begin vooral niet teveel leiden door beheersmatige vraagstukken, maar laat de kwaliteit van leven van de bewoners van een pand leidend zijn. De beheersmogelijkheden en onmogelijkheden komen op een later moment aan de orde. Natuurlijk kunt u als cliëntenraad zelf ook initiatieven ontplooien. Op werkbezoek gaan bij een aantal andere zorginstellingen, die al werken met gemengde huisvestingsconcepten, kan ook inspirerend en leerzaam zijn.

Ruud Dirkse

Ruud Dirkse is directeur van DAZ (Dirkse Anders Zorgen), een adviesbureau gespecialiseerd in zorginnovaties